

Comunitățile evreiești din întreaga
împrăștiere prăznuiesc în aceste zile
sărbătoarea uneia din marile perso-
nalități rabinice ale vremilor noastre.
Dr. Israel Brodie, Șef rabinul Comu-
nității Britanice de Națiuni impli-
nește virsta psalmistului.

Se împlinesc 17 ani de când dr.
Brodie îndrumă judaismul englez.
Au fost ani de deosebită însemnătate
în istoria obștiilor lui Iacov, au fost
ani pe care cronicarul de mai târziu
ii va califica drept hotărâtori pentru
destinele poporului Torei. Cu demni-
tate și energie, cu calm și cu înțelep-
ciune, cu elan și cu putere de sacri-
ficiu, dr. Israel Brodie a știut în
acest timp să cinstească jețul rabinic
pe care l-a ocupat, să fie pe deplin
ceea ce englezul numește *the right
man in the right place* — omul po-
trivit la locul potrivit. Mereu pre-
zent în promovarea mărețelor idei
judaice, apărător al tradiției și luptă-
tor pentru progres, d-sa a știut să
păstreze unitatea comunității sale și
să împiedice anumite tendințe de
destrămare care s-au strecurat înlă-
untru ei. Cu admirație și dragoste a
fost urmărită de către masele evre-
iești de pretutindeni recenta sa luptă
pe care a dus-o, fără compromis și
fără șovăială, pentru ca fundamenta-
lele principii ale religiei noastre să
nu fie atinse, pentru ca obștea sa să
rămână unită.

Marile acțiuni pentru salvagardarea
intereselor religioase și culturale ale
judaismului îl găsece prezent în pri-
mele rânduri. Dincolo de „cei patru
coți ai învățaturii”, dr. Brodie apleacă
urechea la nevoile comunităților
evreiești, e purtătorul de ovint al
aspirațiilor lor.

Președinte al Congresului rabinic
european, Șef rabinul evreimii en-
gleze aduce o prețioasă contribuție la
crearea de punți de legătură între
comunitățile din Răsărit și cele din
Apus, în colaborarea lor activă pen-
tru întărirea nobilei cauze a Torei,
pentru promovarea mărețului ideal
al păcii între popoare.

De neuitat va rămâne pentru mine
vizita pe care am făcut-o la Londra,
la invitația d-sale și a lui *Board of
Deputies of British Jews*, în anul
1957, când am pus primele jaloane
pentru întărirea legăturilor dintre
comunitățile noastre.

Comunitățile evreiești din R.P.R.,
citorii revistei noastre, au fost în
dese rânduri cinstiți de cuvintul in-
aripat și plin de învățătură înțele-
aptă al d-lui Șef rabin dr. Brodie,
care ne-a adresat diferite mesaje, cu
prilejul sărbătorilor și a altor eveni-
mente importante.

Dr. Brodie se retrage din activi-
tate. E păcat. Judaismul contemporan
are nevoie de o asemenea personali-
tate multilaterală în știință și în ac-
tivate. Odată cu urările fierbinți de
sănătate și viață lungă împreună cu
distinsa-i consoartă, urări care se re-
varsă de pretutindeni unde se află
o obște evreiască, o speranță încol-
tește în sufletele noastre, ale turo-
ra. Nădăjduim că încă mulți ani de
acum înainte dr. Israel Brodie va
lumina cu sfatul său, va încălzi cu
sufletul său și va îndruma cu învăță-
tura sa pe toți acei ce cred în Tora și
în ale ei nepieritoare valori.

Congresul rabinilor europeni

În ziua de 7 martie a. c. s-a deschis la
Londra congresul rabinilor europeni. Lucră-
rea congresului s-au desfășurat sub pre-
ședinția d-lui Israel Brodie, Șef rabinul Marii
Britanii.

La congres a participat și o delegație a
Federației rabinilor ortodocși din S.U.A.
Participanții la congresul de la Londra au
hotărât înființarea unui organism internațional
al rabinilor, care să cuprindă cele mai proe-
minente figuri ale rabinatului mondial.

REVISTA CULTULUI MOZAIC din R.P.R.

ANUL X — Nr. 14 MARTIE 1965
Adar 5725
ארר א' — כ"ח שבט
8 pagini — 75 bani

APARE LUNAR

București, str. D. Racovița nr. 8
Raionul 23 August
Telefon: 13.25.34

„Purimspileri” — gravură în
lemn din secolul XVIII-lea
(Amsterdam)

Citind Cartea Estheriei

EROII Dramei

de rabin I. M. ZALMAN

Meghilat Esther este unică în felul ei,
ea nu-și găsește asemănare printre cele-
late cărți ale bibliei. Scrisă într-un stil
popular, lipsită de metafore și imagini
poetice care abundă în alte opere biblice,

Eminența Sa d. Șef rabin dr. MOSES ROSEN în mijlocul alegătorilor

În întimpinarea alegerilor de la
7 martie a.c. Eminența Sa d. Șef ra-
bin dr. Moses Rosen s-a întâlnit cu
alegătorii din circumscripția electo-
rală nr. 18 din raionul Tudor Vla-
dimirescu al Capitalei.

Prima întâlnire cu alegătorii a avut
loc în ziua de 22 februarie, în sala
căminului cultural „Barbu Iscovescu”.
În ziua de 1 martie 1965 a avut loc
o altă întâlnire, în sala Teatrului
Evreiesc de Stat.

Întîlnirile s-au desfășurat într-o at-
mosferă plină de însuflețire.

proza ei captivează însă de la primele
rînduri atenția prin dramatismul conflic-
tului. În această cronică a unor vremi de
mult apuse, patru personaje apar pe prim
plan, eroi principali ai dramei al cărei
deznodămint fericit îl sărbătorim în fie-
care an la 14 Adar.

Primul personaj e suveranul, împăratul
Ahașveroș, stăpînul absolut al unei împă-
rății despre care Cartea Estheriei ne spune
că număra 127 țări și țărișoare. Avera
lui e imensă, puterea lui neîngrădită. Un
tiran oriental cu psihologie de parvenit.
Căci asemenea oricărui parvenit banal
Ahașveroș simte nevoia să-și etaleze bo-
găția. „Atunci el făcu ospăț pentru voc-
zoii și dregătorii săi, la care ospăț se
adunară generalii oștirilor Persiei și Me-
diei, boerii și cei mai înalți dregători ai
ținuturilor, cărora le arată bogăția stră-
lucirii împărăției sale și întreaga podoabă
a măririi sale, timp de mai multe zile.”
(I 3—4)

Este Ahașveroș înțelept sau nu? În
două locuri diferite găsim în Midraș în
privința sa două păreri diametral opuse.
Sigur e că e un om influențabil și extrem
de impulsiv. În primul rînd îl influențiază
proprii săi miniștri. Cuvintul lor îl infuri-
ează.

(Continuare în pag. 4-a)

Raze pe chipul lui Moșe

Fragment din predica rostită de Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses
Rosen la templul coral, în ziua de 7 Adar 5725

„Între operele de artă ce te întîmpină
la tot pasul, pe colinele „cetății eterne”,
se află una pe care ghizii romani o reco-
mandă cu mai multă stăruință turiștilor
veniți să admire odată cu frumusețile
Romei și creațiile mărețe ale genului
uman. Pe toate limbile pămîntului răsună
prezentarea capodoperei lui Michel An-
gelo care a cioplit în marmură chipul lui
Moșe.

„Chipul cioplit” al celui care a coborît
de pe Sinai porunca „Să nu-ți faci ție

chip cioplit”, este parcă o mărturie a ne-
putinței omului, fie el chiar și marele
artist al renașterii, de a dăltui expresia
învățătorului nostru. Discipolii Torei, cu-
noscătorii vieții și învățăturii sale, caută
în zadar trăsăturile care să înfățișeze
blîndețea sa, nemărginita-i dragoste de
popor, uriașa lui putere de sacrificiu.

Ceea ce, de veacuri încoace, îi nedu-
mirește însă pe toți acei care se perindă
înaintea celebrei statuii, indiferent dacă
știu mai mult sau mai puțin despre omul
pe care îl reprezintă, sint... niște coarne
care sculptorul florentin l-a împodobit
pe acela care a fost cîtorul judaismului.

De unde pînă unde coarne? Ghizii au
grijă să vă lămurească. Moșe cel minios
pe care îl înfățișează statuia, e cel care
a zărit păcatul vitelului de aur. Textele
versetelor biblice, din cartea Exodus
(34—29, 30 și 35) care încheie acest dra-
matic capitol, vorbesc despre „razele care
au emanat din chipul lui Moșe”. Cuvintul
ebraic Keren קרן are însă pe lîngă
trăducerea sa de rază și aceea de corn.
Saracelă cunoștințe ale lui Michel Angelo
în limba sfîntă l-au făcut deci să creadă
că e vorba despre... niște coarne pe care

STRUMA

Struma reprezintă un capitol din istoria
tragică a martiriului evreiesc din anii
celui de al doilea război mondial. El a
fost pecetluit cu singele a 769 oameni, a
cărora viață s-a frînt în plină înflorire și
care și-au găsit moartea în valurile înghe-
țate ale Mării Negre. S-au împlinit, recent,
24 de ani de cînd s-a consumat această
tragedie înfiorătoare și ca în fiecare an
obștea din Capitală a închinat un gînd
pios celor ce au pierit atunci. Miini tre-
murătoare de emoție au împodobit cu
flori monumentul martirilor de pe Struma,
ridicat prin osîrdia Federației Comunită-
ților Evreiești la intrarea în cimitirul
Giurgului. Imagini zguduitoare se în-
cheagă pe ecranul memoriei, reconstituind
filmul cumplitei tragedii ce s-a consumat
atunci.

„Era în iarna teribilă a anului 1941.
Țara singera, soldații degerau pe front,
în spatele lui hitleristii și lacheii lor în
diagonală și cămașă verde terorizau popu-
lația. Cu deosebită bestialitate și cruzime
sadică se dezlanțuiseră hoardele brune și
verzi împotriva populației evreiești, care
a fost scoasă de sub scutul legii, fiind
supusă tuturor batjocurilor și silinciilor.
În această atmosferă de teroare și marasam,
cîteva sute de familii s-au agățat cu dis-
perare de perspectiva de a se salva, im-
barcîndu-se pe un șlep mizerabil, care
urma să-i transporte într-un port paleste-
nean. Acesta a fost prologul și primul act
al tragediei denumite Struma.

Actul următor s-a consumat timp de
aproape trei luni în largul Mării Negre.
Înghesuiți pe puntea și în pîntecul șlepu-
lui, lung de 16 m. și lat de 6 m., construit
în anul 1866 și avînd cu totul 140 tone,
un număr de 769 de oameni, printre care
34 copii, au trebuit să treacă prin toate
chinurile iadului. Pentru fiecare dintre ei
iadul acesta măsura doar 60 de centimetri
— acesta era spațiul ce revenea de perso-
ană — și e de-a-dreptul de necrezut cîtă
suferință poate înăpăea pe o suprafață atît
de mică. În comparație cu cele prin care
au trecut nefericii ce se imbarcau în ziua
de 7 decembrie 1941 pe acest sicriu plu-
titor, infernul lui Dante pare un simplu
divertisment. Pentru fiecare dintre ei su-
ferința avea mii de chipuri: chipul des-
carnat al foamei și cel cu buzele crăpate
și cerul guri arse al setei; chipul crispat
al spăimei și — mai cîmplit decît toate —
chipul morții, care părea a se fi imbarcat
— pasager invizibil dar omniprezent —
pe acest vas blestemat.

V. R.

(Continuare în pag. 3-a)

le-ar fi avut Moșe și s-a grăbit să i le
așeze pe frunte.

Înclinăm a crede că e vorba aci de mai
mult decît o confuzie de termeni ci de
fundamentală deosebire între monoteismul
pur al iudaismului și concepția nejudaică
despre divinitate, între spiritualitatea în-
vățăturii lui Moșe și materialitatea chipu-
rilor cioplite.

„Era după păcatul cu vitelul de aur. El
se datora, după explicațiile marilor exege-
ti ai Bibliei (Kuzari, Ibn Ezra, Malbim,
etc.) nu blasfemiei, nici ereziei, ci, dimpo-
trivă, dorului colectiv de a-l găsi pe
Dumnezeu. Idolatria în care poporul a
fost crescut în Egipt, nu era încă pe
de-a-întregul smulșă din sufletul său. El
nu se înălțase încă la concepția abstrac-
țiunii lui Dumnezeu care „nu e materie și
nici nu-l pot concepe cei ce concep ma-
terial” (Crezul lui Maimonides). Pentru ei
Moșe devenise intruchiparea divinității și
a fost suficient ca el să lipsească un timp
din mijlocul lor, pentru ca să li se pună
problema pe care au pus-o la rîndul lor,
lui Aron קים ליה ירו אלוהים. „Scoală
și fă-ne un Dumnezeu”. Setea de a-l regăsi
pe Dumnezeu, naiva dorință de a-l putea
pipăi, de a-l simți lîngă dinșii, a avut
drept rezultat „artistica” strădanie de a
dăltui din aur o ființă căreia să-i poată
spune אהוהו יראא „acesta e
Dumnezeul tău, Israele”.

Judaismul s-a ridicat însă împotriva unei
astfel de atitudini care îl situiază pe
(Continuare în pag. 5-a)

Relațiile lui Mihail Eminescu cu Gaster și Tiktin

Mihail Eminescu a avut o viață tumultuoasă și dramatică. Poetul nu poate fi despărțit de om, de frământările lui sufletești, dar nici de climatul social și spiritual al vremii sale, care își lasă mai mult sau mai puțin amprente. De aci unele influențe ale ideologiei claselor dominante, din fericire foarte mult atenuate de faptul că Mihail Eminescu a rămas strins legat de aspirațiile maselor, arătând și un deosebit interes față de postulatele proletarietului european.

Cercetând viața intimă a marelui poet și aria raporturilor lui sociale, constatăm că Mihail Eminescu nu și-a preocupat simpatia pentru păturile largi evreiești și mai ales admirația pentru manifestările pozitive ale unor oameni de cultură și artă evrei.

Mihail Eminescu a avut o atitudine de înțelegere și compasiune față de evreii umili, cari luptau din greu pentru o existență mizeră.

El prefera pe evrei politicienilor liberali, scriind că „evreii sînt de zece ori mai onști” decât aceștia.

Mile Kremenitz, cumnata lui Titu Maiorescu, în amintirile ei despre Eminescu, publicate de prof. Tzigras-Samuracș în „Convorbiri Literare”, sub titlul „Amintiri fugare” scria :

„Discutam mult asupra acestei chestiuni (chestia evreiască N.A.). Știam că el ajutase un student sărac și-l primise la el; în relațiile sale personale era caritabil atît față de evrei, cît și față de creștini.”

A. S. Gold, autorul primului Sidur în talmăcire românească și al unor manuale didactice pentru învățămîntul școlilor evreiești, care a întemeiat la București, împreună cu Isac Auerbach, ziarul „*Fraternitatea*” — a solicitat și obținut de la Eminescu, un articol în favoarea evreilor din România.

Dealtfel atitudinea poetului față de evrei reiese și din intervenția sa în conflictul anticarului ieșean Elias Saraga, cu istoriograful Teodor Codrescu, din relațiile sale de prietenie cu anticarii evrei, din interesul pe care l-a arătat teatrului evreiesc, desconsiderat de burghezia înstărită evreiască, din relațiile sale cu oamenii de cultură Moses Gaster, Hayman Tiktin, Ronetti Roman, Solomon Segall, Saint-Pierre (Eichenkatz), dr. Tausig etc. și în special din lumina în care pune pe eroul său Rubin din nuvela „Sărmanul Dionis”.

Nu odată și-a manifestat el desgustul pentru meseria de scrib al junimiștilor, care îl sileau să scrie împotriva convingerilor lui.

Colaborarea lui Eminescu la „*Timbul*” credem că nu poate constitui o măsură de judecată obiectivă pentru stabilirea adevăratei păreri ale poetului-gazetar, în toate problemele pe care le ataca, inclusiv în așa zisa problemă evreiască.

Încontestabile sînt repetatele manifestări prietenești ale lui Mihail Eminescu, în relațiile personale cu evreii.

Istoriografia literară a reținut mai ales, relațiile de prietenie între poet și cîteva marcante personalități culturale evreiești.

Fiind încă student, Eminescu a intervenit pe lingă Titu Maiorescu, pentru a se acorda unui prieten al său, Toma Micher,

care studia și el la Viena, o subvenție cu care să-și continue studiile muzicale la conservatorul din Viena.

La violină, Toma Mischer obținuse la acest conservator, prin concurs, medalia premiului al doilea.

O prietenie strînsă a fost între Eminescu și un profesor de limba franceză stabilit la Iași, Saint Pierre (Eichenkatz) în favoarea căruia a intervenit, tot pe lingă Titu Maiorescu, pentru a-i acorda îndignatul. Eminescu verifica traducerea din limba franceză cu ajutorul lui Saint Pierre.

Deosebit de interesante pentru istoria literară sînt relațiile de prietenie ale lui Mihail Eminescu cu Moses Gaster, N. Tiktin și Ronetti Roman.

Cu Gaster, Eminescu s-a cunoscut în cadrul ședințelor literare de la „Convorbiri Literare”, unde, cum relatează Titu Maiorescu într-o scrisoare din 22 septembrie 1880, către Nicolaie Gane, „*mul Gaster din Breslau ne vorbește despre poveștile noastre comparate cu cele indice și talmudice...*”

În indicele manuscriselor folosite de Moses Gaster în lucrarea sa „*Literatura populară romînă*”, dăm de o serie de manuscrise împrumutate de la Mihail Eminescu.

Într-o ciornă sau simplă însemnare, Eminescu care intenționa să se mute într-o odaie mai bună, unde să aducă și un dulap cumpărat de la Tirgul de vechituri, Eminescu scria : „*Tot acolo duc cărțile de la Gaster...*”

La rîndul lui, Gaster împrumutase lui Eminescu o serie de manuscrise rare, poetul fiind un pasionat și asiduă cercetător al vecilor hrîsoave, cu care-și îmbogățea mereu limba literară.

Pe amîndoi îi lega o dragoste comună pentru creația populară, pe care o cunoșteau profund și încrederea comună în însușirile creatoare ale poporului romîn.

Din ciorna citată mai sus, reiese că Eminescu avea aceleași raporturi intelectuale și prietenești și cu celălalt savant filolog evreu, Hayman Tiktin... „*să scriu lui Tiktin pentru Boiadgi și Cipariu.*”

Este vorba despre o lucrare a lui Boiadgi tipărită în prima ediție, în 1813, la Viena și despre „*Crestomația sau analecte literare*”, tipărită la Blaj în 1855.

Într-o scrisoare a lui Eminescu către Slavici, cu data de 22 septembrie 1877, poetul exprimă astfel admirația sa pentru un scriitor, cu care mai tîrziu va lega o strînsă prietenie :

„*Nu știu cine a scris „Pamfletul contra lui Ureche („D. Cannitferstan”). E unic și pare a fi scris de un moldovean.”*

Este vorba de pamfletul scris de Ronetti Roman, autorul de mai tîrziu al lui Manasse, care va face pentru înția oară cunoștință cu Eminescu, în redacția ziarului „*Timbul*”.

Dar despre relațiile lui Eminescu cu Ronetti Roman sînt mai multe de spus, interesînd deaproape istoriografia literară românească. O vom face altădată, cînd vom scrie și despre relațiile lui Eminescu cu traducătorul său în idîș, Solomon Segall.

Savin Solomon

Bilanțul unor mari realizări

Votînd, la 7 martie cîrt, pentru candidații Frontului Democrației Populare, poporul romîn și-a exprimat încrederea și atașamentul față de puterea populară, voința sa hotărîtă de a pași înainte pe drumul întăririi și dezvoltării marilor cuceriri, pe drumul păcii și înțelegerii între popoare.

Cu acest prilej, călătîniei patriei noastre au făcut cu mindrie bilanțul bogat al celor patru ani care au trecut de la alegerile precedente. Iată cîteva date edificatoare:

● Volumul producției industriale s-a dublat față de 1939, realizîndu-se un ritm mediu anual de creștere de 14,8 la sută, în comparație cu 13 la sută cîl lusesse stabilit în planul general.

● La sfîrșitul acestui an nivelul producției industriale va fi de 2,25 ori mai mare decît în 1939.

● În perioada 1960—1964 producția agricolă medie a țării a fost cu 12 la sută mai mare decît media celor cinci ani anteriori. Sporul mediu anual a fost în această perioadă : la cereale de peste 1 milion tone, la floarea soarelui de 180 mii tone, iar la sfecla de zahăr de 800 mii tone.

● Salariul real a lăsat în 1964 cu aproape 28 la sută mai mare decît în 1959. Veniturile bănești ale întregii populații au sporit în anul 1964 cu circa 5 miliarde lei. Rîdicarea puterii de cumpărare a celor ce munesc este oglindită de creșterea cu 75 la sută a volumului de mărfuri deslăscute prin comerțul socialist în 1964 în comparație cu anul 1959.

● Construcția de locuințe a căpătat o amploare fără precedent în toate regiunile țării. În perioada 1960—1964 au fost date în folosință populației, din fondurile statului, circa 214.003 apartamente.

Cuvîntul în umorul evreiesc

Umorul evreiesc este celebru, iar facultatea evreilor de a se servi de el — cunoscută în toată lumea. Prieten credincios, umorul — de cele mai multe ori amar — i-a însoțit pe evrei în toate peregrinările lor, fiindu-le în același timp mîngiere și rază luminoasă de speranță. El nu i-a părăsit nici în anii grei ai nazismului, a mers cu ei în deportare, i-a însoțit în lagăre și uneori i-a putut petreci pînă în pragul crematoriilor. Bogata producție anecdotică ce ne-a rămas din acei ani, constituie prin ea însăși o expresie a extraordinarei vitalități a poporului nostru, a optimismului său robust, care l-a ajutat să supraviețuiască.

Unul din modalitățile umorului evreiesc este calamburul, jocul de cuvinte. Și lucrul acesta apare ca o rezultat al condițiilor istorice. De-a lungul istoriei sale, în lupta aprigă pentru existență, în aspirația sa spre cîinste și dreptate, poporul evreu nu a avut altă armă decît cuvîntul. Cuvîntul a fost pentru ei veacuri de-a rîndul și armă de luptă, și strigăt de dreptate, și instrument al dreptății, și cale către înțelepciune.

Întreaga istorie evreiască, particularitatea ei, a fost exprimată într-un joc de cuvinte : *saif-sefer* — sabie-carte. Faptul de a fi preferat cartea sabiei a atît pe toți Hamanii lumii, de la Susa la Berlin, a răni : „Poporul acesta trebuie nimicit, căci legile sale sînt diferite de ale celorlalți !” Și din nou evreii au exprimat acest antagonism printr-un joc de cuvinte : *Sinai* — *sina*. *Sinai* — simbol al iudaismului, al elicei și *sina* — care în limba ebraică înseamnă dușmănie, ura Hamanilor împotriva fiilor lui Israel. *Sinai*, au spus înțelepții, atrăgea ura celor mișei și ura mișelilor susținea *Sinai*ul.

Mai tîrziu, cînd hasidismul a simțit nevoia să exprime doctrina *kavenei*, adică a interiorizării, a recurs și el la un calambur : *ot-or*. Ot, adică litera, în limba ebraică și *or* — lumină. De data aceasta era mai mult decît un simplu joc de cuvinte, era o subtilă aluzie la însuși mi-

racolul vorbirii, în măsură să aprindă în suflute lumină din cuvinte.

Umorul evreiesc nu este aproape niciodată gratuit, el are o țintă precisă, vizază aproape întotdeauna ceva. În anii furești ai puterii lui Hitler, circula în cercurile antinaziste următorul joc de cuvinte. Un evreu îl întreabă pe celălalt : care este deosebirea dintre un accident și o nenorocire ? La care cel întrebat răspunde : *accident* ar fi dacă l-ai cădea lui Hitler o piatră în cap și l-ai ucide ; *nenorocire* — dacă l-ai cădea o piatră, dar nu l-ai ucide... Pentru evreu, pentru antinazistul complet dezarmat în fața monstruoasei terori hitleriste, această anecdotă era mai mult decît un simplu joc de cuvinte, era un fel de victorie morală. Era dovada că teroarea nu reușise să ucidă în suflul lui nădejdea, convingerea că și Hitler cu toată banda lui de asasinii vor fi măturați, așa cum s-a întîmplat cu Haman și cu toți despoții blestemați.

Umorul evreiesc nu este, ris, ci zîmbet ; nu este caustic, ci ironie blîndă, cîntec de înepătoare, altădată compătimitoare, dar de fiecare dată înțeleaptă. Cîei, altfel, cum ar fi putut evreii să supraviețuiască altor imperii și tirani care au vrut să-i distrugă, dar care au fost ei înșiși îngropați de mîlt de colbul istoriei ? Evreul a privit întotdeauna lumea cu ironie delicată și înțeleaptă. O scînteie din această înțelepciune este conținută în următoarea anecdotă. Doi evrei amărîți filozofază asupra vieții și morții, iar în chip de concluzie, unul dintre ei exclamă : „*Toată viața nu e decît o amăgire, desertăciunea desertăciunilor ; cel mai bun lucru este să nu te fi născut.*” La care prietenul, la fel de trist, îi răspunde : „*Ai dreptate, dar cîi din aștia sînt pe lumea asta ?*”

Această anecdotă este tipică pentru umorul evreiesc, în care optimismul transparent dîncol de tristețe și amărăciunea momentului. Ea este și mai semnificativă dacă o comparăm cu o anecdotă asemănătoare din folclorul european, dar în care fabula „poante” este diametral opusă. Un om care stătea pe podul unui fluviu observă pe cineva care se pregătea să se arunce în apă. Repede îl apucă de haină și-l împiedică s-o facă, arăd sinucigașul se zbate, minos. Omul nostru îi propune atunci să discute numai 15 minute, iar după aceea tot va mai dori să se sinucidă, nu-l va mai opri. Necunoscutul acceptă și... 15 minute mai tîrziu se aruncă amîndoi în valurile turburi ale fluviului.

Această anecdotă e izvoată dintr-o filozofie a disperării, pe cînd umorul evreiesc e amar, dar plin de căldură și umanitate. Iată încă un exemplu, de data aceasta din umorul hasidic.

O vădăv sărmană vine la rabinul Eli Haim din Lodz și-l întreabă dacă are voie să gătească o găină pe care o cumpărase pentru unicul ei copil bolnav, dat fiind că deschînzînd-o băgase de seamă că pasărei îi lipsește vezica biliară. Pentru a se putea pronunța, rabinul îi cere femeii să guste din bucată care ar trebui să fie amară. La auzul cuvîntului *amar*, blata vădăv începu să jealească, vîrsîndu-tot focul și povestindu-i rabinului că de amară îi e soarta : vădăvul săracă, fără sprijin de nicăieri și cu un copil greu bolnav. Rabinul Eli Haim, al cărui Dumnezeu nu era înțuit în ceruri, ci sălășluia în inima sa, o asculta cu capul plecat și cu suflul tristat. Cînd femeia rosti suvîntul *amar* se trezi ca dintr-o meditație profundă și-l spuse cu nespăsat dragoste în glas : „*Dacă e amar — e cuser. Du-te acasă, femele, la copilășul tău, gătește-i o supă și Dumnezeu să-ți ajute...*”

Aceasta e umorul evreiesc : un surîs amar, o față făcută din evrei și plîns, un șopot de izvor în calea unui drumet ostenit...

v. ISAC

NOUA PIEȘĂ A LUI ARTHUR MILLER

„*Incident la Vichy*”, noua piesă a lui Arthur Miller, nu constituie numai succesul actualiei stagiuni teatrale de pe Broadway, ci și prilej pentru serioase reflecții. Căci în noua sa lucrare celebrul dramaturg pune o chestiune spinosă — problema răspunderii opiniei publice pentru martiriul suferit de evrei în anii nazismului.

Interesantă este pînă și geneza piesei. Cu prilejul unui voiaj întreprins vara trecută în Europa, Arthur Miller a vizitat și R.F.G. și a asistat la cîteva ședințe ale tribunalului care judecă un lot de căpetenii ale lagărului de la Auschwitz. Sala de ședință, comportarea acuzărilor, depozitiilor unor supraviețuitori, atitudinea opiniei publice vest-germane, totul a făcut asupra dramaturgului o profundă impresie, îndemnîndu-l să reflecteze. „*Incident la Vichy*” este într-un anumit sens rezultatul acestei experiențe neobișnuite.

Din primele replici, spectatorul este introdus în miezul dramei, care se desfășoară în sala de așteptare a unei circumscripții de poliție din Vichy. E anul 1942, aproape întreaga Europă geme sub cizmele ocupanților nazisti, iar Franța se află sub tristul regim colaboraționist. Zece oameni stau pe o bancă, în așteptarea anchetei. Opt dintre ei sînt evrei, unul e un nobil austriac, iar altul țigan. Dacă pentru ultimii doi mai există o rază de speranță, soarta celor opt e dîinante pecetelii. Din sala de așteptare, drumul pentru ei trece prin biroul comisarului de poliție și duce

deodreptul spre camerele de gazare și crematoriile de la Auschwitz.

Ce-i de făcut ? Unul dintre cei zece, un medic evreu, propune la un moment dat ca împreună cu alți doi reținuți să atace poliștii de la ușa și să fugă. Dar unul dintre cei doi, un tînar de 15 ani, e prea slab fiziceste, iar celălalt, un pictor, șovăie. Așa că planul eșuază. Și cei zece așteaptă să li se împlinească soarta și... vorbesc. Din dialogul personajelor reiese că mulți evrei din occident au pierit pentru că pur și simplu nu și puteau imagina că nașiști — la urma urmelor fiii unui popor civilizată — ar fi capabili să gzească, să asfizeze și să ardă oameni în crematorii. Alții, pentru că nu s-au putut desprîi de confortul căminului, de familie... Așa sau așa, „imposibilul” s-a produs.

Din timp în timp, cite unul dintre cei ce așteaptă e imbrîncit de poliștii în biroul comisarului, de unde nu mai există întoarcere...

Deosebit de pregnant se detașează două dintre personaje — medicul evreu și nobilul austriac. Acesta din urmă e un om cu convingeri liberale, îi detestă pe nașiști și-și exprimă compasiunea pentru evrei. Dar medicul respinge frazeologia amabilă a nobilului, arătînd că vorbele nu înseamnă aproape nimic, sînt necesare fapte. Prin glasul doctorului, Arthur Miller rostește un drastic rechizitoriu împotriva opiniei publice occidentale, care nu s-a împotrivit masacrelor hitleriste, sau în cel mai bun caz a făcut-o roșind cîteva cu-

vinte dulcele. „*Eu nu vorbesc de vina, ci de răspunderea voastră !*” spune la un moment dat doctorul. Și nu numai nobilul, care zguduit de vorbele medicului trece la fapte, ci și un alt personaj e adînc mișcat.

Profund impresionat este prezența pe scenă a unui evreu bătrîn și credincios, care nu rostește un cuvînt, ci murmură doar neauzit o rugăciune. Acest personaj căpătă în desfășurarea dramei proporții de simbol — simbolul suferinței și totodată al eternității umane.

O antologie a literaturii idîș din țara noastră

În editura pentru literatură a apărut volumul „*Oiștaig*” (Urcuș), o antologie a literaturii idîș din România.

Cele 450 pagini ale cărții înmănunchiază versuri și proză scrise de un număr de peste 30 de scriitori de limbă i și din România. Începînd de la Avram Goldaden, cîtorul teatrului idîș și pînă la scriitorii contemporani ca I. Caro, Leon Berliș și alții.

Deosebit de valoroase sînt paginile care cuprind opere din creațiile unor maeștri ai scrisului ca Eliezer Steinberg, Jacob Sternberg, Ilie Manger, Moise Altman, care în perioada dintre cele două războaie mondiale au trăit și au creat în țara noastră. Lucrările lor înlogănd fondul universal al literaturii idîș.

Cartea a apărut în excelente condiții grafice, pe hîrtie satinată, cu coperta legată în pinză

CUM AU FOST FOTOGRAFIATE CREMATORIILE DE LA AUSCHWITZ

Expozitia „Evreii în lupta împotriva hitlerismului” deschisă luna trecută la Paris a atras atenția opiniei publice asupra unui capitol mai puțin cunoscut — mișcarea de rezistență din ghelouri și lagărele naziste din timpul războiului. În rândurile care urmează, vom înfățișa un astfel de episod, petrecut în anul 1944 în lagărul morții de la Auschwitz. Faptele sînt relatate de un martor ocular, dr. Rudolf Vrba, originar din Slovacia, care a publicat recent o carte despre Auschwitz.

Călații nazisti stabiliseră data de 7 martie 1944 pentru exterminarea celor 4.000 de evrei din Cehoslovacia ce erau deținuți în așa numitul lagăr al familiștilor, de la Birkenau. Afîind despre acest plan, mișcarea de rezistență din lagăr hotărîse zădărnicierea lui. Fu întocmit planul unei răscoale, ce urma să înceapă aoi în întreg lagărul de la Auschwitz. Inițiatorul planului a fost David Smulevski, originar din Polonia, care încredință misiunea de a ataca garda S.S.-istă lui Fredi Hirsch, profesor de sport. Răscoala urma să se desfășoare în clipa cînd S.S.-iștii vor începe încolontarea victimelor spre camerele de gazare. În ultimul moment însă planul, minuios pregătit, esuă, deoarece, cuprins de frică, Fredi Hirsch se sinucise chiar în clipa cînd călații începuseră goana după deținuți.

Puțin timp după lichidarea familiștilor, Rudolf Vrba reuși să evadeze din lagăr. Revănit în Slovacia el alcătuiește primul raport despre lagărul de exterminare Auschwitz, care parveni apoi la Vatican și mai departe la cunoștința aliaților. Dar spre disperarea mișcării de rezistență acest fapt nu avu rezultatele scontate. Cîrind conducerea mișcării de rezistență a ajuns la concluzia că atîtu timp cît nu vor fi prezentate lumii libere fotografii despre lagărul de exterminare și crematoriile de la Auschwitz opinia publică nu va reacționa, considerînd informațiile în cel mai bun caz exagerate.

În luna mai 1944, cînd Fichmann începuse lichidarea evreilor originari din Ungaria, conducerea mișcării de rezistență emise ordinul ca, indiferent de sacrificii, să se fotografieze și să se transmită în afară cîteva fotografii ale cuptoarelor de la Birkenau. În condițiile din lagăr, sarcina aceasta părea cu neputință de realizat. Și totuși imposibilitatea a devenit posibil prin hotărîrea și spiritul de sacrificiu al luptătorilor din umbră.

Membrii rezistenței care lucrau în așa zisul delasament „Canada”, ce avea misiunea de a sorta lucrurile confiscate de la deportați, au găsit într-una din valize un aparat de

fotografiat „Leika” și un film. Cu riscul vieții, unul dintre ei a introdus aparatul în lagăr. Rămînea acum de făcut lucrul cel mai riscant — fotografierea crematoriilor.

La ordinul lui Smulevski membrii grupului de rezistență ce lucrau în așa zisul „Sonderkommando”, delasamentul ce avea sarcina introducerii cadavrelor celor gazați în crematoriile, făcură o spărtură în acoperișul sălii cuptoarelor. Cîteva zile mai tîrziu, paznicii constatînd că ploaia pătrunde prin acoperiș, raportară comandantului care ordonă să-i fie trimiși din lagăr cîteva meseriași pentru reparații. Printre ei se afla și David Smulevski. Aparatul fotografic fusese în prealabil introdus în sala cuptoarelor și ascuns sub acoperiș. Acum Smulevski îi scoase de la locul știut, îl ascunse sub haina vîrgată și prin gaura acoperișului îndreptă obiectivul asupra sălii crematoriului. În acest fel a fost făcută prima fotografie a unui convoi de deținuți ce erau îndreptați, complet goi, spre camerele de gazare. Apoi obiectivul aparatului fu îndreptat în direcția opusă și anume spre locul unde deținuții din Sonderkommando aduceau cadavrele celor gazați spre a fi arse în crematoriile.

Un alt membru al grupului de rezistență a preluat apoi filmul și l-a cusut sub zeghie. Timp de 5 zile el a umblat cu filmul asupra sa, pînă se ivi posibilitatea de a-l transmite afară, mișcării de rezistență. O săptămînă mai tîrziu, cei din lagăr primiră următorul mesaj: „Trebuie imaginii sînt utilizabile. Mai trimiteți!”.

Dar alte imagini nu au mai putut fi luate, căci cîrind după asta paza lagărului descoperi aparatul de fotografiat. Cele 3 clipe au ajuns însă în minile aliaților, dezvăluind unul din secretele cele mai păzite ale nazistilor: existența lagărului morții de la Auschwitz.

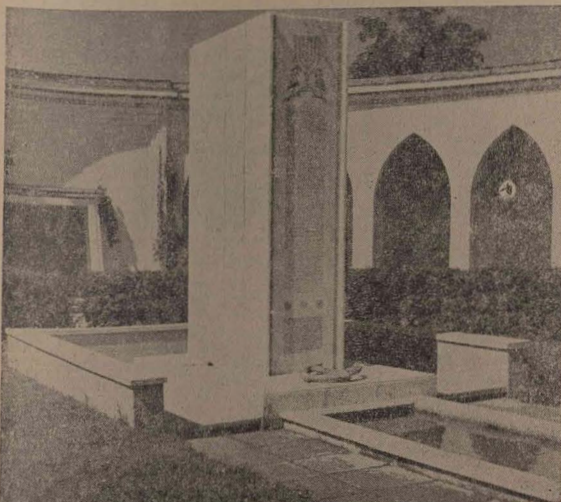
STRUMA

(Urniare din pag. 1)

La 14 decembrie, după nenumărate peripeții (motorul Diesel care fusese recuperat de pe un șlep ce stătuse scufundat patru ani pe fundul Dunării se defectase după numai jumătate de oră de navigație) Struma ajunsese la țărmul Bosforului. Dar autoritățile turcești, la cererea guvernului englez, pe atunci putere mandatară în Palestina, interzisese trecerea vasului prin strîmtori. De asemenea fu interzisă debarcarea pasagerilor, precum și aprovizionarea lor cu alimente și apă. Toate eforturile comunității evreiești și ale marelui rabin al Istanbulului de a ameliora soarta celor de pe Struma nu au dat decît roade extrem de slabe. Vasul a fost remorcat pînă la cîteva mile de coasta turcească, unde rămîine timp de 72 de zile, pînă în ziua de 24 februarie 1942. Pentru pasagerii de pe Struma au fost tot atîtea zile și nopți de coșmar. Trecuseră 79 de zile de cînd se aflau pe această subredă alcătuită din lemn putred și fier ruginit, iar suferințele

provocate de foame, sete, boli, promiscuitate și deznădejde ajunseseră la paroxizm.

Ceea ce s-a petrecut atunci în apele Bosforului nu poate fi denumit altfel decît o crimă — o crimă a indiferenței și a nepăsării generale. Pare aproape de necrezut: în plin război, înfruntînd moartea la tot pasul, cîteva sute de oameni reușesc să fugă de fasciști și să ajungă la țărmul „lumii libere”, unde însă le este interzisă intrarea. Timp de 72 de zile acești nefericiți se zbat, pretînd, roagă, imploră să fie salvați, dar glasul lor se izbește de indiferența și nepăsarea generală. Autoritățile turcești le interzic debarcarea, cele britanice le refuză intrarea în Palestina, iar Antonescu declară că dacă se vor întoarce vor fi imediat deportați în Transnistria. Deși nu figurează în piesa lui Rolf Hochhuth, acest episod nu constituie un mai mic cap de acuzare, împotriva acelor care prin indiferența lor sînt moralmente vinovați de exterminarea celor șase milioane de evrei.

Monumentul ridicat în memoria martirilor de pe Struma la cimitirul Giurgiului din București

ODISEE 1942

Profesorul Bernard Halpern, membru al Academiei de științe a Franței, a prezentat recent o comunicare cu privire la stadiul lucrărilor sale de cercetare în domeniul cancerului. Cu acest prilej, presa franceză a evocat un episod dramatic din anii războiului, legat de numele eminentului savant, descoperitorul pheneganului.

„Era în anul 1942. Prof. Halpern locuia pe atunci cu soția sa la Lyon și terminase cu succes cercetările sale despre antihistamine, pentru combaterea alergiilor. În această perioadă nazii încep să manifeste un interes particular pentru savant și lucrările sale și odată cu asta începe odiseea. Iată cum descrie însuși profesorul Halpern peripețiile sale.

„Cînd am descoperit pheneganul am fost foarte îngrijorat ca noul medicament să nu cadă în minile nazistilor. Întrucît casa mea, ca evreu, era la discreția oricărui agent nazist, am căutat să pun lucrarea în siguranță. Decanul facultății de medicină din Paris a simțit s-o păstreze, dar mai tîrziu, fiindu-i teamă că ar putea fi arestat el însuși, a predat-o lui

Corneille Heymans, laureat al premiului Nobel și pe atunci președinte al Crucii Roșii Internaționale.

Profesorul Heymans a publicat lucrarea într-o revistă de specialitate din Belgia. Cîteva zile după apariția ei, la ușa mea s-au prezentat doi ofițeri ai Gestapoului. Mi-au ordonat ca în decurs de o oră să împachetez lucrurile, după care se vor întoarce pentru a mă lua în Germania, unde să-mi continui cercetările pentru a descoperi un medicament împotriva alergiilor, de care sufereau mulți soldați germani pe front...”

Dar profesorul Halpern e nu numai un savant strălucit, ci și un om ferm în principiile sale. Într-o clipă hotărîrea sa e luată. Împreună cu soția, profesorul părăsește prin pînă locuința pusă sub pază, iar de acolo se refugiază într-o clădire vecină. După alte peripeții izbutește să părăsească Lyonul, apoi Franța, trecînd prin Alpi în Elveția.

Părinții profesorului Halpern, care e originar din Rusia, au fost deportați de hitleriști. Tatăl său a fost ucis la Auschwitz, iar mama la Belsen. Fratele său a căzut pe front.

Acum 50 de ani în presa evreiască...

„CURIERUL ISRAELIT”, organ săptămînal, anul IX, nr. 395, din 6 martie 1915, publică un articol de fond pe tema antisemitismului, din care spicuim:

Am avut de luptat cu neamuri care au făcut autodafesuri cu trupurile noastre și în cele din urmă ne-au făcut dreptate. Cu atît mai puțin trebuie să desperăm aci, într-o țară cu o tradiție de ospitalitate și de toleranță.

Avem la spatele nostru o istorie bimilenară de luptă neîncetată pentru dreptate și libertate. Să continuăm istoria. Să luptăm mai departe, cu jertfe la înălțimea împrejurărilor, cu răbdare și perseverență, așa cum se cuvine urmașilor unor oameni care nu au cunoscut nimic mai sfînt decît libertatea.”

Articolul este semnat de Horia Carp.

La rubrica externă, printre știri și comentarii despre mersul ostilităților pe fronturile primului război mondial, găsim următoarea notă, pe care o reproducem în întregime.

Talmudul despre femeile în război.

Talmudul se ocupă în diferite tratate despre tema: femeile și războiul. „În contra femeii nu se cade să lupti” și povestește următoarea istorioară. Alexandru cel Mare vru să ducă război cu femeile, acestea însă îi trimiseră vorbă: Dacă ne învingi, se va spune că ai învins femei care nu s-au putut apăra și gloria ta va suferi; dacă te învingem noi atunci căderea ta va fi și mai mare. (Tractat Tamid 32 a). După talmud femeii îi este strict interzis să ia armele în mînă și motivarea este asta: De unde se știe că o femeie înarmată nu trebuie să participe la război? Pentrucă stă scris că o femeie nu trebuie să îmbrace vestimente bărbătești și arma aparține exclusiv bărbatului. În cartea cincea a lui Moise se arată că moabiții și amoniții nu pot fi primiți în comunitatea lui Israel, femeile moabițe și amonite însă da. Talmudul motivează aceasta prin acela că atunci cînd evreii au ieșit din Egipt amoniții și moabiții nu i-au întîmpinat cu pîine și apă, dar obligațiunea aceasta n-o aveau și femeile.”

La rubrica „Din țară” — știri despre activitatea culturală din orașele: Galați, Iași, Panceu și Fălticeni. În acest din urmă oraș.

„cercul cultural „Dr. Max Geyer” a organizat o a doua șezătoare literară în sala Bayer. D. Botoșanici a ținut o conferință intitulată „De ce ne urăsc renegații?” iar d. E. Marcu a vorbit despre Ronetti Roman. Au urmat apoi diferite recitări, declamațiuni și cîntece populare executate de d-nii Zaharia Haverman, Rapp, Ben Avram, M. Schit ș.a.”

Din anii aceia...

Duminică nu se ucid

O scenă de tragică ironie s-a desfășurat în fața tribunalului de la Dusseldorf, unde se desfășoară procesul a zece SS-iști, acuzați de uciderea a 70.000 evrei în lagărul de la Treblinka. Unul dintre acuzați, Arthur Mattes a încercat să contrazică depozitia unui supraviețuitor, care povestea că a văzut cum au fost înjunghiați și spînzurați deținuți în ziua de 18 octombrie 1942.

„Nu-i adevărat! a exclamat acuzatul Mattes, adresîndu-se judecătorilor. La 18 octombrie 1942 a fost duminică și oricine a fost cîndva la Treblinka știe că duminică nu aveau loc execuții.”

Nu toți au tăcut

Consiliul creștin al bisericilor din Israel a publicat o broșură cuprinzînd declarațiile făcute în timpul războiului de capii bisericilor din Danemarca, Norvegia și

Olanda prin care protestau împotriva persecuțiilor organizate de nazisti împotriva evreilor din țările ocupate. Broșura cuprinde o declarație a episcopului Dane-marcei ce a fost citită în toate bisericile din această țară în duminica ce a urmat „acțiunii” împotriva evreilor; un protest adresat lui Quisling, primul ministru al Norvegiei ocupate ce a fost semnat de aproape toți prelații bisericii norvegiene; proteste prezentate guvernatorului general al Olandei ce au fost semnate de șefii celor 6 biserici protestante.

CU OCHII COPIILOR...

La Atena s-a deschis o expoziție de desene executate de copii în fostul lagăr nazist de la Theresienstadt. Expoziția a fost organizată din inițiativa comunității evreiești din acest oraș.

EROII DRAMEI

(Urmare din pag. 1)

și îi stinge furia. Această trăsătură a caracterului împăratului Ahașveros e relevată de Raban Gamliel: „Ahașveros era inconsecvent” (Meghila, 16). Amejă de vin și urmind sfatul unuia dintre miniștri o repudiază pe Vasti, frumoasa lui împărăteasă, ca după aceea s-o regrete. Din nou unul din dregătorii săi îi potolește furia făcându-i propunerea: „Să se caute pentru împărat fete, fecioare și frumoase la chip. Iar fata care-i va plăcea împăratului să fie împărăteasă în locul fostei împărătese Vasti.” (II 2-4).

La alegerea viitoarei împărătese, Ahașveros nu face nici un fel de discriminări de rasă sau credință. Puțin mai târziu însă, când Aman, marele său vizir, îl instigă împotriva unuia dintre popoarele ce trăiau pe cuprinsul împărăției sale, Ahașveros se lasă repede convins și sancționează planul de exterminare a evreilor.

Aceiași nestatornicie o vădește și în raporturile cu dregătorii săi. Rînd pe rînd ei sînt în grația apoi în dizgrație. Tipic în această privință e cazul lui Aman, care după ce prin uneltiri și lingușiri îi câștigă cele mai înalte favoruri, cade într-o singură zi în dizgrația împăratului, sfîrșind pe spinzătoare.

Dar, propriu zis, cine este acest Aman, cel de al doilea personaj al dramei? Cronica ni-l înfățișează ca un curtean abil, intrigant neîntrecut, un om viclean și îngimfat. Abuzînd de influența pe care o are asupra lui Ahașveros, obține de la acesta un decret prin care toți slujitorii palatului sînt datori să se închine și să îngenucheze în fața sa. Jignit în vanitatea sa de Mordehai, care nu consimte să se închine decît în fața lui D-zeu, Aman pune la cale pieirea acestuia și a întregii sale seminții.

Aman este tipul nelegiuitului așa cum e descris în psalmul 10: „Gura lui e plină de blestem, de violență și de silinție.”

Cel de al treilea personaj, eroina dramei cum am spus folosind terminologia modernă, este Esther. Ea nu era numai „mîndră la stat și frumoasă la chip” cum ne-o descrie cronica, ci un om de o mare, de o nemăsurată modestie. Această modestie nu o părăsește nici atunci cînd „a aflat har și farmec înaintea împăratului mai mult decît toate fecioarele și i-a pus cu-nuna împărătească pe cap și o făcu împărăteasă în locul lui Vasti.” (II, 17).

Dar iată că se dezlanțuie drama și soarta pare s-o fi ales anume pe ea să aducă salvarea neamului ei. Perfidul Aman a obținut mina liberă de la împărat și, savurîndu-și dinainte răzburarea, se pregătește să spele „lignirea” adusă lui de evreul Mordehai printr-o baie de sînge. Sorții au fost aruncați și la 13 Adar evreii din cuprinsul imperiului lui Ahașveros vor fi uciși pînă la unul. Luînd cunoștință de acest plan criminal Mordehai cere Estherei să meargă la împărat și să obțină anulare ordinului. Și iată că frumoasa nepoată a lui Mordehai sovie. Să fie oare numai din pricina fricii pe care i-o inspiră tiranicul, impulsivul ei soț? Să credem că soarta neamului ei o lasă indiferentă? I se pare misiunea mai presus de puterile ei? Oricum, situația e prea tragică pentru a fi loc de sovia. Mordehai se pricepe să găsească exact cuvintele care s-o mînece pe frumoasa Esther, determinînd-o să intre în acțiune. „Să nu-ți închipui — îi trimite el vorba — că singură tu vei scăpa cu viață dintre toți Iudeii, fiindcă locuiești în palatul împărătesc! Dacă tu vei tăcea, ajutor și mîntuire pentru evrei vor veni de aiurea, iar tu vei pieri împreună cu neamul tău și cine știe dacă nu chiar pentru vremea asta n-ai fost tu chemată la cîrmă împărăției.” (IV, 13-14) Cutremurată, Esther răspunde: „Voi intra la împărat, deși este împotriva legii, și de va fi să mor, voi muri!” Cuvinte amare, în care simți nu numai hotărîre, ci și disperare. Rabi Iehosua interpretează spusele Estherei, în felul următor: „Fie, dacă e nevoie, voi ști să mor; dar odată cu mine să moară și Aman!” Dar Esther nu moare, ci învinge. Se întimplă uneori ca un om încolțit din toate părțile să se arunce în bălăle cu gîndul să moară luptînd și să se întorcă înconunat cu laurii victoriei.

Cel de al patrulea personaj al dramei este Mordehai evreul. Perm în credința sa, legat de neamul său, a cărui soartă înțelege s-o împărătească, el este în același timp loial și devotat țării în care trăiește. În timp ce vorba lui Aman e mieroasă, dar faptele sale numai ticăloșie, purtarea lui Mordehai e dreaptă, ca și cuvintele sale. El nu stă la gînduri să dea în vileag uneltirile unor curteni mișei și nu așteaptă favorurile împăratului. În schimb, cînd află de primejdia de moarte ce pîndește neamul său, el se aruncă în luptă și nu se cruță nici pe sine nici frumoasa-i nepoată. Încleștarea e peste măsură de dramatică, dar justiția divină înclină talgerul balanței și viața celor nevinovați e cruțată, pe cînd Aman cel mișel și cei din casa lui sînt sortii pieirii.

OBICEIURI ȘI TRADIȚII DE PURIM

Purimul e poate cea mai populară sărbătoare evreiască. În orice ca, e sigur cea mai veselă, cea mai pitorească.

Cu privire la originea acestei sărbători s-au emis multe păreri, dar ultimul cuvînt nu a fost încă rostit. Istoricii vor mai avea să cerceteze multe cronici și hrisoave îngăbenite de ani și vor mai avea de purtat multe dezbateri pasionante pe această temă.

Se pare că sărbătoarea de purim a apărut, mai întîi, în Persia și Babilon, avînd caracterul de carnaval, iar mai târziu a pătruns și în Palestina. E greu de precizat dacă inițial sărbătoarea se celebra pentru a evoca evenimentele relatate în Cartea Esterei. După unii cercetători această scriere a apărut mult mai târziu. În sprijinul acestui punct de vedere este invocat următorul pasaj din cartea a doua a Macabei: „Evreii au hotărît să prăznuiască ziua lui Nicanor în a treisprezecea zi a lunii a douăsprezecea, în ajunul sărbătoririi lui Mordehai.”

Se pare totuși că sărbătoarea e legată de anumite evenimente petrecute cîndva la curtea șahului Persiei. Ahașveros, Haman, Mordehai, regina Ester — eroii dramei ce o evocăm an de an în luna Adar au trăit aievea, s-au înfruntat și și-au împîlnit destinul sub cerul nesfîrșit al împărăției persilor.

Obiceiuri și tradiții pline de farmec și poezie sînt legate de această sărbătoare veselă. În tirgul evreiesc de altă dată, pregătirile începeau cu săptămîni înainte. Atmosfera de sărbătoare, impregnată de aroma suavă a delicioșilor human-țas, prăjiturile tradiționale, învăluia tirgurilor...

Purimul e în primul rînd bucuria copiilor. În toate institutele de învățămînt — de la heder la ieșiva — se studia cu sîrg Meghila — Cartea Esterei și se pregăteau mici scenete și coruri ocazionale. Aceste grupuri de „purim șpilari”, la care se alătură cîrînd bufoni profesioniști (leitimi și bodhuniim) cutreureau în seara de Purim casele oamenilor, amuzîndu-i pe comenșii. Cu timpul aceste formații și-au ordonat repertoriul, l-au sistematizat și stilizat. Așa apare teatrul idiş. Pieseile, întocmite sub forma unui dialog, fără acte și scene, erau reprezentate în casele vizitate, unde actorii — de la șapte pînă la treizeci de oameni — își rosteau rolurile. În aceste jocuri, era vorba de severul rege Ahașveros, de frumoasa regină Estera, de înțeleptul ei unchi Mordehai... În 1950 apare prima piesă în limba idiş — Purim

LIL IEN

Cititorii noștri au avut deseori prilejul să admire desenele pe teme biblice create de Lilien. Pe drept cuvînt, acest artist este considerat continuatorul artei evreiești, cu tot ce are ea specific. Artă lui Lilien este evreiască nu numai prin subiectele tratate, ci prin însăși construcția desenului. Linia lui soatră, acea subtilă imbinare între alb și negru fac ca desenele sale să pară construite din dungile albe și negre ale unui tules, contribuînd și mai mult la redarea atmosferei specifice.

Efraim Lilien s-a născut în anul 1874, la Drohobycz, în Galiția, într-o familie de meseriași. După terminarea școlii secundare intră la un pictor de firme din orașului natal, spre a-și câștiga existența. Meseria îi place dar tînarul Lilien simte că dincolo de lîterele uniforme de pe firme există o artă a desenului, care-l atrage în chip irezistibil. Cu puținele economii pe care reușește să le strîngă, pleacă să studieze la Cracovia, dar lipsurile îl silesc să se întorcă la atelierul de firme. Abia în anul 1894 reușește să se desprindă din tirgul natal și să plece să studieze: mai întîi la Viena, apoi la Mîinchen.

În anul 1898 apar primele sale desene în revista „Jugend”. Un an mai târziu se stabilește la Berlin, unde desenează pentru revistele „Weltspiegel” și „Ost und West”.

Maniera specifică a desenului său — imbinarea între alb și negru — se manifestă începînd din anul 1900, cînd ilustrează volumul „Juden” al contelui de Boerries. De atunci el și-a închinat arta exclusiv tematicii evreiești.

Lucrarea sa capitală este ilustrarea biblică. Sub penița sa, personajele străvechi capătă o nouă tinerțe și o forță unică.

Lilien a murit în anul 1925, pe cînd avea numai 51 ani.

Regina Esther

desen de Lilien

lid — iar după un secol și jumătate, la 1697, avem primul Ahașveros șpil. Teatrul idiş devine o realitate.

În această zi există obiceiul ca prietenii să-și trimită reciproc daruri, alcătuite mai ales din dulciurile și prăjiturile pe care arta culinară evreiască le-a creat și transmis din generație în generație.

În ajun, seara, credincioșii, investimînți în haine de sărbătoare, se îndreaptă spre sinagoga, unde se citește Cartea Esterei. În timpul lecturii unor anumite pasaje, mai ales cînd e pronunțat numele lui Haman și a fiilor săi, se obișnuiește a se bate cu picioarele în podea. Copiii întrebunțează învitoare — grager — pentru a-și manifesta disprețul pentru curtea-n viclean și hain care a pregătit pieirea populației evreiești din împărăția persană.

Dar cum, din nefericire, Haman nu a fost o apariție izolată în viața poporului evreu, în multe părți ale lumii se obișnuia a se celebra în chip asemănător și alte evenimente decît cele descrise în Cartea Esterei. Mai ales în evul mediu prilejurile nu au lipsit și fiecare secol și fiecare oraș mai mare își are propria-i sărbătoare. Astfel, Ancona instituie o sărbătoare similară în 1690, Veneția în 1709, Tripolis în 1793, Vidin în 1807. La Hebron, sărbătoarea poartă numele lui Ibrahim Pașa, care în anul 1832 înconjurase orașul, cerînd evreilor ca preț de răscumpărare o sumă considerabilă. Legenda povestește că a doua zi s-a găsit în fața porților orașului o pungă care conținea exact suma cerută de pașa pentru a cruța viața locuitorilor. Solii orașului amenințat s-au grăbit să aducă punga pașei, dar acesta a refuzat banii, spunînd că în aceiași noapte i s-au arătat în vis trei îngeri care au cerut îndurare pentru orașul și oamenii săi.

Evenimentele descrise cu atîta forță și dramatism în Cartea Esterei a oferit din toate timpurile subiect de inspirație pentru scriitori și artiști. Iată numai cîteva din piesele de teatru pe această temă: André Rivandeau: Esther (1868), Pierre de Ryer: Esther (1644), Racine: Esther (1689), André Dumas și Sébastien-Charles Leconte: Esther (1912), Armand Lunel: Esther de Carpentras (1926).

Mari maestri ai penelului, în frunte cu Rembrandt, s-au oprit asupra acestui subiect. Marele geniu olandez ne-a lăsat două pinze celebre, dintre care una, „Haman imploră îndurare Esterei” se află la Muzeul de Artă al R.P.R. Dintre ceilalți maestri amintim pe Veronese, Ernest Normand, Eduard Ar mage, Nicolas Poussin, Franole, Luppi, Libien etc.

Deși o zicătoare populară pretinde că Purimul n-ar fi sărbătoare, această zi a adus în toate timpurile bucurie și lumină în viața populației evreiești. Pretutindeni s-a întodeauna Purim a fost sărbătorit ca un simbol al justiției imanente și al victoriei celor slabi și asupriți asupra asupritorilor lor.

Abonați-vă la „Revista Culturii Mozaic”. Prețul abonamentului de lei 5. — pe 6 luni, sau lei 10. — pentru un an, se poate expedia prin mandat poștal pe adresa: Federația Comunităților Evreiești (M.), str. D. Racoviță nr. 8 (raion 23 August) București.

Vinzarea azimei și a vinului ritual de Pesach 5725

Comunitatea evreilor (M.) din București aduce la cunoștința credincioșilor mozaici că vinzarea azimei, a făinei de azimă și a vinului ritual pentru sărbătoarea de Pesach 5725 se va face după următorul program:

În zilele de miercuri 31 martie, joi 1 aprilie, vineri 2 aprilie, duminică 4 aprilie și luni 5 aprilie orele 9-14, la SINAGOGA MALBIM și SINAGOGA MARE.

În zilele de marți 6 aprilie, miercuri 7 aprilie și joi 8 aprilie orele 9-13 și 15-18, la SINAGOGA MALBIM, SINAGOGA MARE, SINAGOGA AIZIC ILIE SINAGOGA AJUTORUL, TEMPLUL ESUA TOVA și TEMPLUL VOINȚA.

În zilele de duminică 11 aprilie, luni 12 aprilie, marți 13 aprilie, miercuri 14 aprilie și joi 15 aprilie, între orele 7-20, fără întrerupere, la aceleași centre.

În zilele de vineri 9 aprilie și vineri 16 aprilie, vinzarea se va face la același centru, numai între orele 7-16.

Credincioșii care doresc să se aprovizioneze cu șmira, se vor prezenta din timp la sediul comunității, în vederea programării.

Străduința de a apăra

O istorie cu rabi Levi Ithak din Berdchev, care în noaptea de sli ot se ducea la sinagoga însoțit de șamesul său. Pentru a se feri de ploaie cei doi s-au adăpostit sub streșina unei case. În acea casă era o circumădanță unde se adunau hoști, derbedei și bețivi care beau și puneau la cale fapte nelegiuite.

Șamesul s-a uitat pe fereastră și a zărit o bandă de netrebniți așezați în jurul unei mese pe care se află tot felul de mîncăruri și băuturi. Mesenii infulecau, beau și chefuliau.

„Rabi, spuse șamesul către rabi Levi Ithak, privește tu însuși cum acești răufăcători chefuliesc!”

„Doamne ferește! — răspunde rabi Levi Ithak — Evreii sînt oameni cuvioși. Fără îndoială că după ce vor minca vor rosti rugăciunea.”

Se mai uită odată șamesul pe fereastră și zări că-și string mina unul altuia. „Acum — spuse el către rabi Levi Ithak — au căzut la înțelegere cum să-și împart între ei pradă.”

„Ferit-a sfîntul! — răspunde rabi Levi Ithak — și-au dat unul altuia mina urîdu-și un an bun.”

Dar șamesul observă că cei dinăuntru șugătesc între ei. „Acum — îi spuse acesta lui rabi Levi Ithak — se desdănuiesc între ei care pe cine a jefuit.”

„Dacă-i așa — spuse plin de bucurie rabinul — înseamnă că se pocătesc. Își mărturisesc între ei păcatele pe care le-au săvîrșit pentru că pășească neprihăniți în noul an...”

Brit Ivrit Olamit

MARTIE 1965

ארב' - אר' - אר' - אר'		ארב' - אר' - אר' - אר'	
1 L	א	17	א
2 M	ב	18	ב
3 M	ג	19	ג
4 J	ד	20	ד
5 V	ה	21	ה
6 S	ו	22	ו
7 D	ז	23	ז
8 L	ח	24	ח
9 M	ט	25	ט
10 M	י	26	י
11 J	יא	27	יא
12 V	יב	28	יב
13 S	יג	29	יג
14 D	יד	30	יד
15 L	טו	31	טו
16 M	טז		
17 M	יז		
18 J	יח		
19 V	יט		
20 S	כ		
21 D	כא		
22 L	כב		
23 M	כג		
24 M	כד		
25 J	כה		
26 V	כו		
27 S	כז		
28 D	כח		
29 L	כט		
30 M	ל		
31 M			

Un ziar din S.U.A. despre revista noastră

Sub titlul „Viața religioasă a evreilor în România”, marele ziar american în limba idiș „Tug Morgen Jurnal” publică un amplu editorial semnat de scriitorul și poetul Iacob Glatstein. Autorul prezintă pe larg cititorilor săi numărul de Hanuca al revistei noastre, subliniind că materialele cuprinse în acest număr oferă o imagine convingătoare a vieții evreiești din România.

„În Revista cultului mozaic din R.P.R. care apare în trei limbi — scris recentul — se găsește întotdeauna lucruri interesante, care atrag atenția din multe puncte de vedere. Numărul de Hanuca, ce a sosit acum la New York, nu este citiș de puțin o excepție.”

I. Glatstein analizează, pagină cu pagină, revista noastră, exprimându-se în termeni elogioși atît despre conținutul, cit și despre forma ei grafică.

Între altele, autorul semnalează publicarea traducerii în limba ebraică a poeziei lui Vasile Alecsandri „Cîntecul gînteii latine”, traducere făcută în anul 1878 de către rabinul Aizic Taubes, precum și a scrisorii de mulțumire adresată de poet traducătorului.

„În toate cele trei versiuni ale Revistei cultului mozaic din R.P.R. — remarcă recenzentul — găsim materiale, articole și note interesante, care dovedesc că această publicație trilingvă este strîns legată de viața evreiască.”

În termeni deosebit de elogioși se exprimă autorul despre contribuția publicistică a Eminenței Sale d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen.

Articolul din „Tug-Morgen Jurnal” constituie o atenție deosebită pentru revista noastră. Este pentru a treia oară în ultimul an că distinsul poet și publicist Iacob Glatstein prezintă cititorilor evrei americani publicația noastră, de fiecare dată în termeni elogioși. Această mișcătoare atenție constituie pentru noi un imbold în plus în munca noastră.

Raze pe chipul lui Moșe

(Urmare din pag. 1)

Dumnezeu în afara omului. Pentru noi, drumul spre Dumnezeu duce prin cărările dinlăuntrul sufletului uman. O știință de divinitate sîlășluiește în adîncurile ființei noastre. Nu ne închinăm către un Dumnezeu care e o entitate distinctă de noi ci ne prosternăm în fața lui: *אֵלֵינוּ הָאֵלֹהִים* — întreaga noastră ființă către Dumnezeu cu care ne confundăm, care face parte din eul nostru, care e filonul de aur al vieții noastre sufletești.

Iată pentru ce e atît de vădită grija Torei de a evita orice încercare de divinizare a lui Moșe. „Un bărbat din tribul lui Levi s-a căsătorit cu o fiică a aceluiaș trib (Exodus 2—1) și rodul acestei legături truștii, omenești, naturale, a fost Moșe. Textul care relatează moartea sa (Deuteronomium 34—5,6) e atît de limpede încît nu lasă nici o îndoială. Locul morimintului său nu e cunoscut de nimeni, pentru ca nu cumva să-i treacă cuiva prin gînd să sanctifice un mormînt, să-și intruchipeze credința în bulgări de țărîna sau în stane de piatră.

Astfel vom înțelege și ceea ce Michel Angelo a interpretat greșit în scena coborîrîi de pe munte a lui Moșe. El sfărîmă tablele legii nu datorită unei explozii de furie, cum ar vrea să arate expresia ochilor plini de fulgere ale miniei, din cunoscuta opera de artă din Roma, ci pentru a evita o nouă primejdie, mai gravă, ca aceea a vițelului de aur. Miine s-ar putea ca aceste table să devină ele obiectul de adorație, fetești în care norodul să-și investească toată credința. Piatra și nu ideea ar putea deveni pivotul religiei, iar aceasta ar însemna o renegare a monoteismului. Moșe zdrobește tablele legii spre a le salva astfel spiritul.

Iată pentru ce după aceasta urmează *ויילך* — splendidul capitol de implorare a iertării divine pentru poporul pentru care el, Moșe, este gata să-și dea nu numai viața pămîntească ci și pe aceea veșnică *וְאֵלֵינוּ הָאֵלֹהִים*. De nu, de nu-i ierți, Doamne, șterge-mă din cartea ce ai scris-o”. (Exodus 32—32), iată supremul sacrificiu pe care nu pregetă să-l facă cel ce-și iubește frații mai mult decît orice.

Moșe folosește momentul grației dumnezeiești spre a îndrăzni ceea ce nimeni altul dintre muritori n-a cîntat. El vrea să-l cunoască pe Dumnezeu *וְאֵלֵינוּ הָאֵלֹהִים* — să-l înțeleagă căile *וְאֵלֵינוּ הָאֵלֹהִים*. El imploră pe Dumnezeu și îi cere răspunsul la întrebarea ce o va pune mulțimea căreia i se vor lua ultimele vestigii ale materializării lui Dumnezeu. Dacă El nu e nici tabla legii, nici aurul inobilat prin flacără, dacă El într-adevăr nu e materie, atunci CE ESTE EL? „Doamne, arată-mi-te, ca să te pot înțelege!” se roagă Moșe.

Răspunsul nu întîrzie. El e menit să toarne liniște în frîmintele suflete ale tuturor credincioșilor. „Eu voi face să treacă întreaga-mi bunătațe înaintea ta și astfel voi cînta numele de Dumnezeu și mă voi îndura și mă voi milostivi”. De vrei să știi cine-i Dumnezeu, îl găsești în bunătațe, în milă, în îndurare. Cele 13 atribute divine răsună așa dar acum spre a exprima, odată pentru totdeauna, esența monoteismului pur, spre a-l ciopli pe Dumnezeu nu din materie moartă, ci din virtuți nobile, din spirit viu.

Dacă e adevărat că Moșe a fost un om la fel cu toți muritorii, e tot atît de adevărat că el s-a apropiat mai mult de Dumnezeu decît ceilalți. Această apropiere s-a săvîrșit pentru că el și-a însușit, mai mult ca oricare alt fiu al omului, o parte din atributele lui Dumnezeu, din mila, din blîndețea, din îndurarea Părintelui cereș. Dumnezeu a vorbit prin graiul său pentru că adevărul învățării s-a împletit cu viața lui, pentru că ideile ei mărețe i-au devenit supremul țel.

„Din chipul lui Moșe s-au revărsat raze”, razele frumuseții curate, razele nobetei, ale dreptății și ale păcii. Coarnele sînt simbolul instinctelor agresive animalice, ele sînt făcute să împungă, să sfîșie, să distrugă; ele sînt menite să nimicească. Razele simbolizează însă căi de lumină, abstracte, curate; ele au menirea de a risipi întunericul, de a deștepta în oameni ceea ce ei au mai bun, mai senin, mai frumos.

Între concepția noastră și aceea a lui Michel Angelo se află deci ceva mai mult decît o simplă traducere a unui cuvînt. Se află o filozofie despre viață.

Tradiționala solemnitate de 7 Adar

În ziua de 10 martie 1965 a avut loc la templul coral din București tradiționala solemnitate de 7 Adar, ziua *iahrzeitului* lui Moșe Rabenu, zi în care se comemorează în obștea noastră foștii rabini, hami, cantori, conducători și funcționari ai comunității. În cadrul serviciului divin au fost comemorați și cei 769 martiri ai evreimii din România, care au pierit pe vasul Struma, victime ale fascismului.

Au luat parte conducătorii Federației Comunităților Evreiești (M), membri ai sfatului rabinic, ai Comunității evreilor din București, clerici și conducători de sinagogi, precum și numeroși credincioși.

Predica a fost rostită de Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen.

CU PÎINE ȘI SARE

Obiceiul de a întîmpina un oaspete de seamă cu pîine și sare datează din cele mai vechi timpuri.

Pîinea simbolizează îndestularea, iar sarea era socotită de popoarele din antichitate ca un simbol al puterii. Cînd se naștea un copil, era obiceiul de a-l presăra cu sare, ca să crească voinic. Și la solemnitatea circumciziei unui prunc era obiceiul a se pregăti un vas cu sare, din care oaspeții luau cîte puțin spre a presăra pruncul.

În orient oamenii obișnuiau să spună persoanei pe care doreau s-o invite: „Pof-tește la mine să mîncăm împreună pîine și sare.” Din orient obiceiul a întîmpina oaspețele cu pîine și sare s-a răspîndit în Europa.

În biblie întîlnim referiri de felul cum erau întîmpinați musafirii. Astfel, patriarhul Avraam i-a întîmpinat pe cei trei ingeri cu pîine și apă. La ieșirea evreilor din Egipt unele popoare ospitaliere i-au întîmpinat cu pîine și apă, pe cînd amoniții și moabiiți nu au făcut-o, călcîind astfel legea ospitalității.

Alte popoare vechi aveau obiceiul de a-și întîmpina oaspeții cu pîine și vin.

Și evreii din orient obișnuiau să primească oaspeții cu pîine și vin. Tot cu pîine și vin era întîmpinat un rabin nou, iar în Yemen, evreii întîmpină în acest fel mirele și mireasa, în ziua nunții.

stiri

MAMĂ LA O SUTĂ DE COPII

Cînd s-a sfîrșit războiul și cînd puținii supraviețuitori ai evreilor polonezi au reapărut din ascunzătorii, lagăre și păduri, s-a constatat că în districtul Cracoviei nu au mai rămas în viață decît 150 copii. Ei erau înfometați, murdari, bolnavi și demoralizați. O evreică, Lena Kuchler, a cărei familie a fost măcelărită, s-a îngrijit de cei mai mulți dintre acești copii. Grație acestei femei inimoase copii au putut fi încastrați cîrînd în viața obișnuită.

LIMBA LADINO ÎN TURCIA

În Turcia trăiesc astăzi aproximativ 45.000 evrei. Aproape jumătate dintre ei sînt sefarzi și vorbesc limba ladino, un dialect derivat din spaniolă.

O PIESĂ A LUI BABEL LA „HABIMA”

La „Habima” se fac ultimele repetiții cu piesa scriitorului Isaac Babel, „Declin”. După cum se știe, Babel a fost unul din scriitorii de frunte din U.R.S.S.

UN FILM CONSACRAT UNUI GERMAN CARE A SALVAT EVREI

În studiourile companiei „Metro Goldwyn Mayer” de la Hollywood a început turnarea unui film artistic inspirat din viața antifascistului german Oskar Schindler, care în anii războiului a salvat viața a numeroși evrei. Filmul va fi intitulat „Pînă în ultimul ceas” și ia bîza lui se află relațiile făcute de evreii care au supraviețuit grație lui Oskar Schindler și care trăiesc acum în diferite țări ale lumii.

După război, Schindler a părăsit Germania occidentală stabilindu-se în S.U.A. unde locuiește și în prezent.

EVREII DIN TANGER

La Tanger, fostul oraș internațional care aparține acum Marocului, trăiesc în prezent aproape 3 mii evrei, cea mai mare parte dintre ei sefarzi.

După 1933 Tanger devenise locul de refugiu al multor evrei ce reușiseră să scape din infernul nazist. Cîrînd numărul lor se ridicase la 20 mii, cei mai mulți fiind refugiați din Germania, Austria, Cehoslovacia și Danzig. La izbucnirea războiului, majoritatea refugiaților a părăsit acest oraș.

FABRICĂ DE STICLĂ DIN SECOLUL IV DESCOPERITĂ ÎN GALIL

O expediție arheologică americană a descoperit în Galil, nordul Israelului, o fabrică de sticlă datînd din secolul IV. Aceasta este prima fabrică de acest fel datînd din perioada romană care a fost descoperită în zona Mediteranei. În afară de rămășițe ale producției fabricii, au fost dezgropate în același loc vase, lămpi, precum și cîteva monezi de aur, bătute în Antiohia, prin anul 346.

„LEXICONUL EROISMULUI”

Primul din cele 10 volume ale „Lexiconului eroismului” a apărut de cîrînd sub auspiciile instituției „Yad Vasheim” din Ierusalim. Această monumentală lucrare va cuprinde biografiile a 1.600 luptători evrei din rezistența împotriva hitlerismului, care au căzut pe fronturile din Uniunea Sovietică, Polonia, Iugoslavia, Franța etc.

Primul volum, ca și următoarele două ce vor apărea în cursul acestui an, este consacrat partizanilor evrei din U.R.S.S. El cuprinde biografiile a 640 eroi.

COMUNITATEA EVREIASCĂ DIN CHINA

Comunitatea evreiască din China este una din cele mai mici din lume: ea nu are decît 26 de oameni. Dintre

Evreu din China

aceștia, 20 locuiesc la Shanghai iar 6 la Harbin. În alte orașe nu există evrei. Datele de mai sus au fost comunicate de Congresul Mondial Evreiesc.

VĂ MAI AMINTIȚI

DE MALLY PIKON?

Mally Pikon, cunoscuta stea a teatrului idiș, care a făcut un turneu și în țara noastră înaintea celui de al doilea război mondial, este protagonistă filmului „Idl mit'n fidl”, realizat în studiourile americane.

70 DE ANI DE LA PROCESUL DREYFUSS

Presa evreiască internațională a desemnat împlinirea a 70 de ani de la celebra „afacere Dreyfus”, ofițerul francez de origine evreiască acuzat pe nedrept de spionaj. După cum se știe, acest caz a răscolot opinia publică europeană, contribuind la educarea unei întregi generații.

MEDALIA DE AUR PENTRU LUPTA ÎMPOTRIVA ANTISEMITISMULUI

Uniunea comunităților evreiești din Austria a instituit o medalie de aur care o acordă personalităților care s-au afirmat în lupta împotriva antisemitismului și neo-nazismului. Anul acesta, medalia a fost conferită dr.-ului Franz Gobhart, catolic, directorul colegiului de profesori din Graz.

CÎNTEC EVREIESC EDITAT DE O.N.U.

Înaltul comisar al O.N.U. pentru problemele refugiaților a hotărît să editeze un disc cu celebrul cîntec evreiesc „Es brent” compus în timpul războiului de poetul popular M. Gebirter, într-unul din ghetourile Poloniei cîtoropite de naști. Acest cîntec a devenit un simbol al martiriului celor aproape 3 milioane de evrei polonezi.

GESTUL UNOR MUNCITORI VEST-GERMANI

5.000 muncitori vest-germani și-au exprimat dorința de a participa ca voluntari la lucrările de reamenajare a cimitirului evreiesc din Nürnberg. În acest scop ei s-au declarat gata să renunțe la odihna de duminică.

Cimitirul din Nürnberg — ca numeroase alte așezăminte evreiești — a fost profanat și devastat în timpul nazismului.

ÎMPOTRIVA NEO-NAZIȘTILOR DIN ANGLIA

O delegație a asociației organizațiilor evreiești „Board of deputies” a fost primită în audiență de ministrul de interne al Angliei căruia i-au exprimat îngrijorarea în legătură cu recrudescența activității grupurilor neo-naziste. Delegația și-a exprimat speranța că guvernul laburist va lua măsuri hotărîte pentru a curma această activitate.

